

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Малиновського Остапа Богдановича

«Мультимедійні бібліотечні інформаційні ресурси

для осіб з особливими потребами»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних

комунікацій за спеціальністю 27.00.03 – книгознавство,

бібліотекознавство, бібліографознавство

Надання бібліотечних послуг людям з особливими потребами на сьогодні вимагає ефективних розробок на основі новітніх технологій. Актуальність дисертаційної роботи О. Б. Малиновського полягає у аналізі перспективних тенденцій розвитку бібліотечно-інформаційного забезпечення користувачів з особливими потребами, необхідності формування комплексної системи бібліотечно-інформаційного обслуговування цієї категорії користувачів в Україні та за кордоном.

Дисертантом проведено поглиблений комплексний системний аналіз та узагальнення інформаційних матеріалів, документів та публікацій, що належать до досліджуваної проблеми, який став підставою до формування виваженої концепції щодо розроблення моделі системи мультимедійного інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів з особливими потребами на засадах вільного рівноправного доступу до інформації.

О.Б. Малиновський запропонував комплексний підхід до інформаційного забезпечення потреб користувачів із різними формами нозологій з використанням мультимедійних технологій. У дисертаційній роботі запропоновані новітні підходи до поставленої задачі та використання сучасних інформаційних технологій для її вирішення, що забезпечують надання бібліотечних послуг користувачам з особливими потребами.

У дисертаційній роботі аналізується ефективність сприйняття інформації користувачами з особливими потребами та алгоритми її підвищення завдяки використанню мультимедійних технологій, що є новим потужним інструментом в бібліотечному обслуговуванні цієї категорії відвідувачів бібліотеки.

Дисертантом проаналізовано мультимедійні інформаційні ресурси з різних точок зору: культурологічної, психологічної, економічної, технологічної, що сприяло обґрунтуванню доцільності використання мультимедійних інформаційних продуктів та послуг у бібліотечному обслуговуванні користувачів з особливими потребами.

О.Б. Малиновським досліджено технології створення мультимедійних ресурсів та мультимедійних продуктів, виокремлено сучасні засоби їхнього розроблення, розглянуто тенденції розвитку мультимедіа, особливості їхнього використання у бібліотеках та запропоновано технологічні засади, що уможливають ефективне застосування цих технологій у бібліотечно-інформаційному обслуговуванні користувачів з особливими потребами.

Значущість проведеного дисертаційного дослідження підтверджується його виконанням у межах Державної цільової програми «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів» на період до 2020 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України № 706 від 1 серпня 2012 р. за пріоритетним науковим напрямом, затвердженим в числі актуальних проблем Міністерством освіти і науки України «Наукові комп'ютерні засоби та технології інформатизації суспільства», де визначені основні завдання і пріоритетні напрями інформатизації України, в тому числі в бібліотечній сфері, а також в рамках державної науково-дослідної теми: «Науково-освітнє соціокомунікаційне середовище великого міста: моделювання, прототипування, інформаційні технології» (№0116U006723).

Високий науковий рівень достовірності й обґрунтованості наукових положень, висновків і результатів дисертації забезпечується використанням комплексної методології, що ґрунтується на широкому спектрі наукових принципів і методів, серед яких загальнонаукові принципи історизму та наукової об'єктивності, методи: соціокомунікаційний, когнітивний, системно-діяльнісний структурно-функціональний, систематизації та класифікації, концептуального моделювання, кластерного аналізу, науково-інформаційного аналізу і синтезу, а також концептуальної розробки для розкриття діяльності в аспектах формування та обслуговування бібліотечно-інформаційної сфери.

Практичне значення дисертаційної роботи полягає у тому, що результати дослідження можуть бути використаними для формування бібліотечної політики в галузі розвитку та вдосконалення спеціальних бібліотек, впроваджені у діяльність профільних вищих навчальних закладів при підготовці лекцій для студентів спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», слухачів курсів підвищення кваліфікації бібліотечних працівників, у провідних бібліотеках України.

О.Б. Малиновським коректно сформульовано об'єкт та предмет дослідження. Дисертаційна робота має чітку, логічну структуру, відповідає меті та поставленим завданням дослідження. Вона складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел, таблиць і малюнків.

У Вступі дисертант обґрунтовує актуальність теми дослідження, її зв'язок з науковими програмами, планами та темами; чітко формулює мету, визначає завдання, окреслює об'єкт і предмет дослідження; вказує методологічну базу; розкриває наукову новизну; наводить відомості про апробацію роботи.

У першому розділі «Мультимедійні інформаційні ресурси для осіб з особливими потребами як об'єкт бібліотекознавчих досліджень» досліджено публікації, які дотичні до тематики дослідження.

У підрозділі 1.1. «Наукові дослідження проблем бібліотечного обслуговування користувачів з особливими потребами» проаналізовані публікації, що стосуються розроблення та формування спеціального поєднання сучасних інформаційних технологій, орієнтованих на бібліотечне обслуговування користувачів з різними формами нозологій. Також, досліджено роботи, які розглядають формування мультимедійних бібліотечних фондів для ефективного задоволення інформаційних потреб користувачів з особливими різними формами нозологій.

Дисертантом слушно відмічено, що воєнні дії в Україні спонукають бібліотеки до інтенсифікації роботи із обслуговування користувачів з особливими потребами, кількість яких невідмінно зростає. Виникає потреба не лише у інформаційному забезпеченні, а й проведенні бібліореабілітаційних заходів.

Також у цьому підрозділі проаналізовані вже розроблені та реалізовані методологічні основи створення та застосування бібліотечних технологій обслуговування користувачів з різними формами нозологій.

Підрозділ 1.2. «Аналіз організації якісної роботи бібліотек, що здійснюють обслуговування користувачів з особливими потребами» присвячено дослідженню публікацій, що стосуються формування бібліотечного обслуговування користувачів з різними формами нозологій із використанням інформаційних технологій.

Були проаналізовані праці, що окреслюють перспективні тенденції розвитку бібліотечно-інформаційного забезпечення користувачів з особливими потребами, системи формування бібліотечно-інформаційного забезпечення цих користувачів та чинники впливу на їх утворення, становлення та шляхи розвитку.

Другий розділ «Мультимедійні інформаційні технології: засоби та методи» дає загальне уявлення про мультимедійні продукти та засоби їх розроблення.

Підрозділ 1.2. «Мультимедійні технології створення новітніх інформаційних продуктів» О.Б. Малиновський демонструє можливості широкого застосування мультимедійних інформаційних технологій у бібліотечній практиці.

В цьому підрозділі проаналізовано проблему медіатизації на технологічному та соціокомунікаційному рівнях. Дисертантом простежено певні етапи розвитку мультимедійних технологій, зокрема процеси синтезу звуку і кольору. Відзначено особливості створення та функціональні можливості використання мультимедійних інформаційних продуктів.

У підрозділі 2.2 «Інформаційно-мультимедійний продукт в Україні та за кордоном» приділено увагу аналізу мультимедійних продуктів, що представлені вітчизняними та закордонними виробниками, що дає можливість здійснювати ефективне формування фондів електронних бібліотек мультимедійними виданнями.

Наголошено, що в порівнянні із закордонним досвідом, в нашій країні існує проблема щодо забезпечення умов безперешкодного доступу до інформації людям з нозологіями, а також потреба у якісних інформаційно-мультимедійних розробках.

У підрозділі 2.3 «Особливості створення мультимедійних інформаційних ресурсів» обґрунтовано вимоги до створення та якісного функціонування мультимедійного продукту, зокрема і для бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів з особливими потребами.

В підрозділі наведені основні принципи та методи ефективного формування мультимедійних ресурсів, які забезпечували вирішення основних завдань інформаційного обслуговування користувачів з особливими потребами.

У третьому розділі «Мультимедійні інформаційні технології в бібліотеці» проаналізовано застосування мультимедійних технологій у бібліотечній практиці.

Підрозділ 3.1 «Інформаційно-мультимедійний продукт в інформаційному забезпеченні навчального процесу» містить детальний аналіз безкоштовних сервісів, що дозволяють створювати якісні мультимедійні продукти та їх функціональних можливостей.

Дисертант зазначає, що ефективна освітня діяльність тісно пов'язана з бібліотечним обслуговуванням користувачів, що передбачає використання інформації, представленої у різних форматах. Також, автор відзначає необхідність розроблення інформаційних бібліотечних технологій для забезпечення релевантною інформацією користувачів із особливими потребами.

У підрозділі 3.2 «Опрацювання цифрових документів у електронній бібліотеці» автор розглянув технології опрацювання мультимедійних документів, основні види медіа інформації, яка представлена у фондах електронних бібліотек, зокрема призначених для обслуговування користувачів з особливими потребами. О. Б. Малиновський розглядає електронну бібліотеку як інформаційну систему, яка формується з контенту, отриманого з різних джерел, і пропонує набір послуг, що сприяє його адаптації для ефективного сприйняття різними категоріями користувачів у офлайн та онлайн режимах.

Слушним є зауваження автора, що лише відлагоджений процес застосування мультимедійних технологій для опрацювання, збереження та використання мультимедійних ресурсів може гарантувати інформаційне забезпечення користувачів (с. 97).

Також проаналізовано досвід використання інформаційних технологій для опрацювання цифрових документів у бібліотечному середовищі. Цінним для подальшої роботи бібліотек є твердження дисертанта, що для бібліотечного обслуговування користувачів з особливими потребами ключовою інформаційною технологією у найближчому майбутньому є синхронізована мультимедіа, яка забезпечує високу ефективність застосування мультимедійних засобів через

комбіноване подання текстової, візуальної та звукової інформації (с. 105).

У підрозділі 3.3 «Організація фондів електронної бібліотеки» розглянуто правові, технологічні проблеми, що виникають в процесі створення, функціонування та використання електронних бібліотек. Обговорюються можливості вдосконалення авторсько-правового, інформаційного законодавства.

Автор досліджує питання формування консолідованих інформаційних ресурсів на основі програмно-технологічних підходів до формування електронних бібліотек. Проаналізовано вітчизняний та зарубіжний досвід щодо формування електронних бібліотек. Дисертант окреслив важливу роль, яку повинні виконувати електронні бібліотеки, як елементи системи соціальних комунікацій, орієнтуючись на обслуговування осіб з особливими потребами.

О. Б. Малиновським слушно відмічено переваги мультимедійної бібліотеки, зокрема можливості підтримувати типи даних, які не були доступні раніше, наприклад 3D об'єкти, що дає можливість бібліотеці стати «посередником між інформаційними потребами користувача та адаптованим контентом для їх повного задоволення» (с. 116). Також, дисертант пропонує основні функції мультимедійної бібліотеки, важливі в контексті зазначеного посередництва. Цінною розробкою автора є створений та запропонований ним у дисертації прототип електронної бібліотеки для осіб з особливими потребами з мультимедійною складовою.

У четвертому розділі «Мультимедійні інформаційні технології для осіб з особливими потребами» автор зазначає, що бібліотечно-інформаційне обслуговування осіб з різними формами нозологій повинно враховувати методологічну специфіку, пов'язану з різними каналами сприйняття інформації такими користувачами. Зазначено важливість вирішення проблеми доступу до інформації та формування спеціальних мультимедійних інформаційних ресурсів.

У підрозділі 4.1 «Мультимедійні інформаційні технології для осіб з вадами зору» системно та комплексно розглянуто мультимедійний інформаційний ресурс та способи і форми його використання для бібліотечного обслуговування користувачів з вадами зору.

Автор подає критерії до формування цілісної системи мультимедійного бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів з вадами зору на засадах інноваційного підходу та системного аналізу бібліотеки, а також аналізує тенденції розвитку бібліотечних технологій для інформаційного обслуговування цієї категорії користувачів. В цьому підрозділі формулюються концептуальні засади створення системи мультимедійного бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів з вадами зору. Також, здійснено її системний аналіз, як цілісної системи, властивості якої визначаються сумарними властивостями її окремих елементів чи підсистем, а також специфікою її структури, особливими системоутворючими та інтегративними зв'язками.

Наголошено, що поєднання найновіших інформаційних технологій, консолідації інформаційних ресурсів та мультимедійного подання інформації якнайкраще сприяє створенню високоякісних інформаційних продуктів для осіб з вадами зору.

У підрозділі 4.2 «Мультимедійні інформаційні технології для осіб з вадами слуху» сформовано концептуальні засади розвитку бібліотечних технологій для осіб з вадами слуху, що базуються на застосуванні сучасних мультимедійних інформаційних технологій та методології створення консолідованого інформаційного ресурсу, орієнтованого на обслуговування таких користувачів.

Автор розглядає важливі моменти, такі як сутність і основні методологічні засади створення мультимедійних інформаційних продуктів для осіб з вадами слуху. Наголошується, що інформаційно-аналітична діяльність із створення мультимедійного контенту для таких користувачів, як правило, ефективна лише завдяки правильному поєднанню ряду

моментів, спрямованих на систематизацію, узагальнення інформації, перетворення її до подання користувачеві і поєднання різних технологічних інформаційних засад, що є важливими аспектами в задоволенні інформаційних потреб цієї категорії користувачів бібліотеки.

Дослідником слушно відмічена особливість інформаційного забезпечення користувачів з проблемами слуху – представлення документів у відео форматах та використання мультимедійних технологій, зокрема, використання тренажера жестової мови, фонду мультимедійних документів, які супроводжуються відеорядом з жестовим перекладом, та програмно-апаратного забезпечення для відтворення документів у відео форматах (с. 142).

У підрозділі 4.3 «Мультимедійні інформаційні технології для осіб з вадами опорно-рухового апарату» запропоновано ефективну систему дистанційного обслуговування людей з вадами опорно-рухового апарату на основі відповідних сучасних інформаційних технологій.

Реалізація запропонованих методів та засобів у інформаційному забезпеченні таких користувачів дає їм змогу сповна скористатися правом на отримання потрібної інформації. Це дозволяє розробити комплекс технологій для ефективного дистанційного та безпосереднього інформаційного забезпечення цієї категорії користувачів.

Крім того, обґрунтовані вимоги до створення та функціонування ефективного віддаленого доступу для бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів, на основі спеціальних мультимедійних інформаційних ресурсів. Зокрема, слушним є твердження автора, що сучасна бібліотека повинна виконувати функцію комп'ютерного хостингу електронних навчальних матеріалів, необхідних для процесів дистанційного навчання. Отримання таких бібліотечних послуг для користувачів з проблемами опорно-рухового апарату є чи не єдиною можливістю набуття нових знань і відповідної кваліфікації (с. 146).

У підрозділі 4.4 «Створення та поширення бібліотечних мультимедійних продуктів засобами відкритих web-сервісів» досліджено застосування та формування інтерактивного контенту інформаційних продуктів, створених на основі мультимедійних технологій для подання різнопланової інформації користувачам.

В цьому підрозділі комплексно проаналізовано тенденції, характерні для сучасних бібліотек щодо створення мультимедійного інформаційного ресурсу, які розширюють можливості інформаційного обслуговування не лише користувачів з особливими потребами, а й користувачів бібліотек інших категорій. Дисертант наголошує, що у вітчизняному бібліотечному обслуговуванні наразі відсутні належні умови для надання потрібної інформації особам з особливими потребами.

Таким чином, автором проаналізовані концептуальні засади розвитку бібліотечних технологій для осіб з особливими потребами, що базуються на застосуванні сучасних мультимедійних інформаційних технологій, як невід'ємної складової якісного бібліотечного обслуговування.

Мультимедійні засоби в бібліотеці є перспективним і високоефективним інструментом, що дозволяє надати масиви інформації у більшому об'ємі, ніж традиційні джерела інформації і в тій послідовності, яка відповідає специфіці сприйняття інформації користувачами з різними формами нозологій.

Кожний розділ дисертації завершується висновками, в яких обґрунтовано основні результати щодо вирішення дослідницьких завдань, сформульованих у вступній частині дисертації. Робота виконана на високому професійному рівні. Результати дослідження узагальнено у підсумкових висновках.

У своїй праці Малиновський О.Б. на основі широкого масиву друкованих та електронних джерел ґрунтовно проаналізував ступінь опрацювання та наукової розробленості досліджуваної проблеми. Наукові

положення, теоретичні та практичні висновки, викладені в дисертації, є достовірними та належним чином обґрунтованими.

Основні наукові положення та результати дисертаційного дослідження викладено у 28 наукових публікаціях, з них 6 у фахових виданнях із соціальних комунікацій, 6 у фахових виданнях із технічних наук та 16 у інших наукових виданнях (2 проіндексовані у наукометричній базі Scopus), та апробовано на численних міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Текст автореферату дисертації свідчить, що обрана тема розкрита послідовно і багатоаспектно. Структура автореферату виважена.

Разом з тим, не зважаючи на позитивну оцінку представленої до захисту дисертаційної роботи, є кілька зауважень:

2. Доцільно було б подати чіткішу послідовність методів створення електронних видань та мультимедійного контенту;
2. Не завадило б проаналізувати вимоги до бібліотечного персоналу із зазначенням переліку навичок та умінь для забезпечення якісного бібліотечного обслуговування осіб з особливими потребами;
3. Можна було б сформулювати алгоритм роботи електронної бібліотеки виходячи із системних засад комунікаційної взаємодії самої бібліотеки із користувачами, що мають певні вади здоров'я.

Проте, зазначені зауваження не зменшують загальне позитивне сприйняття наукового доробку здобувача, не применшують наукового і практичного значення дисертаційної роботи, не впливають на загальне позитивне сприйняття викладеного матеріалу.

Таким чином, можна констатувати, що дисертація «Мультимедійні бібліотечні інформаційні ресурси для осіб з особливими потребами» є самостійно виконаним і завершеним науковим дослідженням із соціальних комунікацій. За своєю актуальністю, науковою новизною, обґрунтованістю основних положень і висновків, науковим значенням дисертація О.Б. Малиновського відповідає нормативним вимогам, які

висуваються Міністерством освіти і науки України до робіт, що подаються на присудження наукового ступеню кандидата наук, викладеним у п. 9, 11-13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор Малиновський Остап Богданович заслуговує присудження йому наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.03 – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство.

Кандидат наук з соціальних комунікацій,
завідувач сектору Науково-технічної
бібліотеки ім. Г. І. Денисенка
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»

Є. В. Кулик

